

Toespraak dodenherdenking in Klaaswaal

Gemeente Hoeksche Waard

4 mei 2021

Als er ooit een tijd is geweest waarin het woord 'vrijheid' op ieders lippen lag, is het nu wel. Het is een mooi woord voor een breed begrip. Daarmee zorgt het ook voor discussie. Want, wat is dat, vrijheid? Wat betekent vrijheid voor u, voor mij? En wanneer is er sprake van onvrijheid.

Het jaarthema van het Nationaal Comité 4 en 5 mei is dit keer 'Na 75 jaar vrijheid'. En wat mij betreft hoort daar een komma achter te staan, want die woorden verdienen een vervolg. Een gesprek over en vanuit vrijheid.

Wat weten wij eigenlijk over vrijheid, nu wij al zo lang geen oorlog kennen, althans, niet van dichtbij?

Wie een oorlog heeft meegemaakt heeft waarschijnlijk andere gedachten en gevoelens bij vrijheid dan de gemiddelde Nederlander van na 1945. Verdriet, woede, angst en wellicht ook blijdschap geven dat woord 'vrijheid' bij degene die een oorlog hebben meegemaakt een lading die anderen misschien niet voelen.

Sinds januari vorig jaar, toen het coronavirus zich langzaam meester maakte van de wereld, kreeg het woord vrijheid weer een andere lading. Niet omdat er een oorlog was uitgebroken, maar omdat een onzichtbaar virus ons trof. Er ontstond een crisis die iedereen raakte, een crisis die ook met onze vrijheid wat deed.

Want wat betekent vrijheid voor ons middenin een pandemie? Ook nu kunnen we dit fenomeen van vrijheid niet anders zien dan in relatie tot onze medemens. Waar begint en waar eindigt onze vrijheid en die van de ander? Vrijheid stem je immers af op juist die ander.

In het essay 'Het fundament van vrijheid' van Daan Roovers, tot voor kort Denker des Vaderlands, schrijft zij dat uit onderzoek blijkt dat het begrip vrijheid veel verschillende invullingen heeft.

Het betekent bijvoorbeeld 'Kunnen gaan en staan waar je wilt' en 'Je eigen keuzes kunnen maken'. Het is 'Jezelf kunnen zijn', en 'Vrij zijn om te doen en om te zeggen wat je wilt', maar ook 'niet beperkt worden'. Het gaat om keuzevrijheid, om bewegingsvrijheid, om de vrijheid van meningsuiting.

In een oorlog komen al deze begrippen op losse schroeven te staan. In een oorlog en een bezetting verdwijnen deze op essentiële punten. Je seksuele voorkeur, je etniciteit en het daarvoor uitkomen was levensgevaarlijk. Als volwassen man was de dreiging dat je werd tewerkgesteld in Duitsland. Je mening mocht je niet overal meer over geven. Media als radio en krant waren illegaal. De vrijheid was in Nederland weggenomen.

We weten nu dat dit ook voor een deel geldt als er een pandemie heerst. Ook nu moeten we ons afvragen wat vrijheid voor ons betekent. Door de coronacrisis is onze vrijheid soms

beperkt. Maar we moeten daar reëel in zijn: een crisis is iets heel anders dan een bezetting. We mogen onze mening geven, we mogen demonstreren. We hebben recent vrije verkiezingen gehouden. Ook in coronatijd hebben we nog heel veel vrijheid. En echte vrijheid stem je altijd af op de ander.

Dat onze vrijheid niet vanzelfsprekend is, daarvan moeten wij ons bewust zijn en blijven. De Nationale herdenking, zoals we die elk jaar houden op 4 mei, is daarvoor een uitstekend moment. Dat rond deze tijd verhalen verteld blijven worden. Het verhaal van Jaap Koster, ik kom daar zo nog op.

Het is van het grootste belang dat de jeugd wordt betrokken bij thema's als oorlog, vrede, vrijheid. De adoptie van een oorlogsgraf zoals hier in Klaaswaal door een school maakt dit heel concreet. Fijn dat dit gebeurt.

De manier waarop wij in ons land op 4 mei de doden herdenken en op 5 mei de vrijheid vieren, is wereldwijd niet gebruikelijk. Dat heeft de hoogleraar Nederlandse geschiedenis, James Kennedy, onderzocht. In de meeste landen liggen deze data veel verder uit elkaar. Volgens hem is onze manier een krachtige combinatie. Ik denk dat hij gelijk heeft. Herdenken kan niet zonder vieren. Echt vieren kan ook niet zonder herdenken.

In veel dorpen en steden in Nederland zijn mensen nu bij elkaar om samen stil te staan bij wat het betekent, het herdenken van onze doden. Ik zeg met opzet 'samen' herdenken.

Wie had op 4 mei vorig jaar kunnen denken dat wij op deze plek opnieuw met zo weinigen zouden zijn. Het kan jammer genoeg niet anders dan op deze manier. Wij geven de vrijheid van samenzijn op om onze gezamenlijke vrijheid straks terug te krijgen.

Net als in de andere dorpen in onze gemeente zijn in Klaaswaal vreselijke dingen gebeurd in de oorlog, maar ook mooie. De geschiedenis van dit dorp vertelt het bijzondere verhaal over de Klaaswaler Jaap Koster, destijds leider van het dansorkest de Jack Koster Band. In 'zaal Koster' bespeelde hij de piano in de band en kwamen de Duitsers graag naar hen luisteren. Op hetzelfde moment in hetzelfde gebouw kwam het verzet bijeen en waren er onderduikers gehuisvest. Jaap Koster gaf leiding aan een grote groep verzetshelden. Vechters voor vrijheid.

Ruim een week geleden heeft burgemeester Van Hemmen bij Zaal Koster een prachtig paneel mogen onthullen. Een monument, waarmee we deze herinnering levend houden. Een monument ontworpen en gemaakt door kunstenaar Jaap Reedijk. Zijn vader zat in het verzet onder leiding van Jaap Koster.

Dat zijn de verhalen die we moeten blijven vertellen. De verhalen van mensen die bereid waren offers te brengen voor onze vrijheid.

Zo ook het verhaal van Arie van der Linden, verzetsheld uit de Hoeksche Waard die via zijn kleinzoon, vanuit Canada, de Oranjevereniging gisteren een videoboodschap heeft gestuurd. Indrukwekkend.

Deze verhalen en veel andere ingrijpende gebeurtenissen kunt u teruglezen in het boek Oorlog in de Hoeksche Waard 1940 – 1945, uitgegeven door Museum Hoeksche Waard.

Zo meteen zijn wij twee minuten stil en herdenken we de overledenen. De overledenen wiens vrijheid werd afgenomen. En ook degene die stierven om ons en anderen vrijheid terug te geven. Het zou mooi zijn als wij in gesprek met elkaar de woorden kunnen vinden die volgen op de komma van het jaarthema 'Na 75 jaar vrijheid'. Wat mij betreft: Na 75 jaar vrijheid blijven we dankbaar gedenken en vieren.

Ik wens u allen een zinvolle en goede herdenking en voor morgen een mooi bevrijdingsfeest!

Dank u wel.